Tremtinys

Nr. 48 (1214)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. LPKTS puslapis internete: http://www.lpkts.lt

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS * 2016 m. gruodžio 23 d. *

Džiugių šv. Kalėdų ir laimingų Naujųjų metų!

Brangūs buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, Laisvės kovų dalyviai, Lietuvą mylintys žmonės, „Tremtinio“ skaitytojai,

Prie švento Kūčių stalo susėsime kartu su brangiausiais žmonėmis. Prisiminsime praėjusius metus, į Amžinybę iškeliavusius bendro likimo draugus ir į tolimus kraštus išvykusius artimuosius.

Šv. Kalėdų ir artėjančių Naujųjų metų proga linkime, kad bendrumo jausmas lydėtų ne tik per šventes, bet ir kasdieniniame mūsų šeimų, mūsų organizacijos gyvenime.

Tegul Kūčių vakarą jūsų namus aplanko šviesa ir šiluma, šv. Kalėdų rytą – stiprybė ir santarvė. Naujieji metai tesuteikia vilties, tikėjimo ateitimi ir troškimų išsipildymo. Telydi sveikata ir artimųjų meilė.

Gražių ir jaukių švenčių!

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas,
LPKTS valdyba ir taryba,
„Tremtinio“ redakcija

Dienos tirpsta prasmingų darbų sūkury

Su rašytoju Stanislovu ABROMAVIČIUMI visada malonu bendrauti, iškvosti iš jo sukauptų atminties aruodų kokią pikantišką istoriją. Šį kartą nuolatinio „Tremtinio“ bendradarbio ne linksmas istorijas prisiminti paprašiau, o jo sukauptą literatūrinį kraitį norėjau paviešinti.

– Žinau, kad 2017-uosius pasitiksite ne tuščiomis. LPKTS knygų fondas pasipildys trečia „Tremties vaikai“ knyga, kurios autorius, sudarytojas, rašytojas ir dar įvairiausių darbų atlikėjas esate jūs. Ar pastaroji knyga skirsis nuo dviejų pirmųjų, ar bus nuoseklus jų tęsinys?

– Pirmoji sulipdyta iš 500 puslapių, kurioje mano kalbinti 96 žmonės dalijosi prisiminimais, pateikė gausybę nuotraukų, ir galutinis rezultatas – solidi ir paklausi knyga. Tai suaugusių žmonių pasakojimai, patyrusių skaudžią vaikystę toli nuo gimtųjų namų, graudūs ir turintys gilią išliekamąją vertę. Per jų prisiminimus atskleidžiami baisiausi sovietinių okupantų nusikaltimai žmonijai.

Kai antrajai „Tremties vaikai“ knygai surinkau medžiagą ir atidavėme į spaustuvę, atrodė, jog tai paskutinis pasakojimų ciklas apie 1941–1952 metų tremtinius. Tačiau teksto buvo daug daugiau nei tilpo į knygą. Nutarėme iš likusios medžiagos, papildžius ją naujais herojais, leisti trečią knygą. Ji jau kiek storesnė už pirmąsias dvi, yra 552 p.. Ši, trečioji „Tremties vaikų“, knyga tebus Kalėdų Senelio, gal kiek pavėluota, dovana visiems, kas lankosi LPKTS būstinėje, taip pat šios organizacijos nariams.

Trečioji knyga lyg ir turėjo būti baigiamasis prisiminimų ciklas. Bet... mano rašomojo stalo stalčiuose liko nemažai nuotraukų, straipsnių ir, tikiu, knygai išėjus, ne vienas buvęs tremtinys dar atvers prisiminimų kraitelę.

(keliama į 4 psl.)

Paminėtos mūšio prie Labūnavos bokšto 70-osios metinės

Praėjusį šeštadienį paminėjome mūšio prie Labūnavos bokšto 70-ąsias metines. Labūnavos mūšis – pats skaudžiausias smūgis partizanams Kėdainių rajone. Šios kruvinos kautynės prie Labūnavos dvaro bokšto įvyko 1946 metų gruodžio 25 dieną, per pačias Kalėdas. Dėl Lietuvos laisvės gyvybę paaukojo 11 partizanų, jų ryšininkai ir bokšte gyvenę jų šeimų nariai.

Minėjimas prasidėjo šv. Mišiomis Labūnavos Dievo apvaizdos bažnyčioje, kurias aukojo klebonas Skaidrius Kandratavičius. Sveikinimo žodį tarė LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas.

Minėjimas tęsėsi prie Labūnavos dvaro bokšto, kur vyko mūšio inscenizacija. Tikrais įvykiais grįsta kautynių inscenizacija su apsiaustimi, šaudymais, sprogimais, ginklais, savų ir priešų uniformomis Kėdainių rajone buvo surengta pirmą kartą. Ją atliko istorijos teatralizuotų renginių klubas „Grenadierius“, rekonstruktorių klubas „Partizanas“ ir Labūnavos pagrindinės mokyklos moksleiviai ir jų tėveliai. Mūšio eigą atkūrė Kėdainių krašto muziejaus istorikas Vaidas Banys.

Partizaninių kovų rekonstruktorius istorikas dr. Darius Juodis sakė: „Pasisakau už tokį istorijos pateikimą. Ir jaunas, ir vyresnio amžiaus žmogus, matydamas atkūrimą, o ne skaitydamas, klausydamas ar žiūrėdamas nuotraukas, visai kitaip priima reiškinį. Įspūdis to, ką išvydo, atmintyje išlieka labai ilgai. Stengiamės kiek galima prisilaikyti istorinių duomenų apie konkretų įvykį, kad nenuklystume į lankas ar fantazijas. Kartais duomenų istorinėms scenoms atkurti būna mažai, stengiamės kiek galima labiau laikytis istoriškumo, sukurti kuo tikroviškesnį vaizdą.“

Koncertavo Kėdainių kultūros centro buvusių tremtinių ir politinių kalinių mišrus choras „Diemedis“. Veikė Labūnavos pagrindinės mokyklos moksleivių darbų paroda.

Minėjimo organizatoriams Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos narys Vaidas Banys ir Kėdainių filialo pirmininkas Jonas Šleževičius įteikė padėkos raštus.

Organizatoriai tarė nuoširdų ačiū visiems atvykusiems, visiems, kurie nepamiršta ir saugo istorinę atmintį.

Renginys finansuotas pagal Krašto apsaugos ministerijos projektą.

„Tremtinio“ inf.

Posėdžiavo LPKTS valdyba ir taryba

Gruodžio 17 dieną Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos buveinėje įvyko paskutiniai šiais metais LPKTS valdybos ir tarybos posėdžiai.

Valdybos posėdis

Informaciją apie valdybos darbą pateikė valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė. Ji sakė, kad gautas raštas iš Kauno Centro seniūnijos, kad bus tikrinamas LPKTS pastatas dėl fasado būklės, ar būtinas remontas. Taip pat į LPKTS kreiptasi dėl Vilniuje esančių „Tremtinių namų“ problemų.

Gauta Valstybinės mokesčių inspekcijos ataskaita dėl 2 procentų gyventojų pajamų mokesčių paramos. Šiemet parama – 3100 eurų – kone trečdaliu didesnė nei pernai. Valdybos pirmininkė padėkojo aukotojams ir paragino filialų vadovus aktyviau agituoti dirbančiuosius skirti 2 procentus GPM Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai.

Taip pat gauti du skundai. Vienas dėl Veiverių „Skausmo kalnelyje“, kur palaidotas LPKTS Garbės pirmininkas Antanas Lukša, suniokotų kelių partizanų kapų, antras – dėl Šiaulių filialo narių konflikto, kuris jau išspręstas susitaikymu.

Kauno filialo prašymą atleisti nuo 10 procentų nario mokesčio mokėjimo už ketvirtą ketvirtį valdyba patenkino, bet paragino aktyviau dalyvauti projektinėje veikloje.

Valdybos pirmininkė pasidžiaugė, kad gauta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos aukų rėmimo fondo parama „Tremtinio“ ir knygos „Tremties vaikai“ trečiosios dalies leidybai. Vienas privatus rėmėjas redakcijai nupirko naują skenerį, kad juo būtų galima skaitmeninti „Tremtinio“ archyvą. Šis darbas jau atliekamas. Per artimiausius mėnesius visas laikraščio archyvas bus suskaitmenintas ir paskelbtas interneto svetainėje www.lpkts.lt.

Valdyba nutarė nespausdinti „Tremtinyje“ LGGRTC sudaryto Kęstučio apygardos partizanų sąrašo, o kreiptis į LGGRTC, kad jį išleistų atskiru leidiniu ar publikuotų savo leidiniuose.

LPKTS Garbės pirmininkas dr. Povilas Jakučionis išsakė savo nuomonę dėl LPKTS veiklos plane numatytos partizanų kovų žemėlapių tolesnės leidybos. „Kadangi įkurta interneto svetainė „Partizanutakais.lt“, mūsų pradėtą darbą tęsti netikslinga,“ – sakė P. Jakučionis ir pasiūlė pagerbti žuvusius partizanus pagal valsčius.

LPKTS tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė pasiūlė kreiptis į Tarptautinę komisiją nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti dėl bendradarbiavimo su Tolerancijos centrais.

Atstovu į Visuomeninę tarybą valdyba delegavo LPKTS pirmininką Gvidą Rutkauską, pavaduotojus – Povilą Jakučionį ir Petrą Musteikį. Atstovu į Pensininkų reikalų tarybą prie SADM – Juozą Ylą.

Diskutuota dėl 2017 metų LPKTS veiklos programos.

Valdyba pritarė žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“ apdovanoti Kauno ir Panevėžio filialų narius.

Kitas valdybos posėdis įvyks sausio 28 dieną.

Tarybos posėdis

LPKTS tarybos posėdį pradėjo tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė, pakvietusi susirinkusiuosius sugiedoti valstybės himną ir Tylos minute pagerbti išėjusiuosius.

LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas, tarybos narius pasveikinęs artėjančių šv. Kalėdų ir Naujųjų metų proga, palinkėjęs visiems sveikatos, ramybės šeimose, aptarė svarbiausius LPKTS darbus. „Mano darbe šie metai buvo vieni reikšmingiausių. Įvyko daugybė renginių, kuriuos suorganizavo neatlygintinai dirbantys filialų vadovai ir nariai. Juose dalyvavo ne tik mūsų organizacijos nariai, bet ir moksleiviai, jaunieji šauliai, net užsieniečiai. Akivaizdu, kad mūsų darbas yra reikalingas, turime jį tęsti ir juo didžiuotis,“ – sakė G. Rutkauskas.

Valdybos pirmininkė R. Duobaitė-Bumbulienė apgailestavo, kad metai buvo sunkūs, su dideliais praradimais: metus pradėjome netekę LPKTS Garbės pirmininko Antano Lukšos, o baigėme į Amžinybę išlydėję Jūratę Marcinkevičienę.

R. Duobaitė-Bumbulienė pasidžiaugė šiais metais gauta parama iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Socialinių reikalų ir darbo ministerijos, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos aukų rėmimo fondo, „Lietuvių fondo“ (JAV). Taip pat padėkojo visiems skyrusiems 2 procentus gyventojų pajamų mokesčio Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai.

Aptarta 2017 metų LPKTS veiklos programa. Ataskaitinis suvažiavimas įvyks kovo 25 dieną 10.30 valandą Kauno įgulos karininkų ramovėje. Vardinius delegatų sąrašus filialai turi pateikti iki vasario 25 dienos.

Veiklos planą pristačiusi valdybos pirmininkės pavaduotoja Ona Aldona Tamošaitienė kreipėsi į filialų pirmininkus prašydama imtis organizuoti 2017-ųjų Jaunesniosios kartos sąskrydį. Ji priminė, kad filialai privalo kas dvejus metus surengti ataskaitinį rinkiminį susirinkimą. Kadangi pradedame įgyvendinti dr. Povilo Jakučionio idėją įkurti LPKTS kūrėjų galeriją, O. Tamošaitienė paprašė filialų siųsti informaciją apie ilgamečius filialų pirmininkus, „Tremtinio“ klubo steigėjus, jų nuotraukas. Povilas Jakučionis paprašė atsiųsti daugiau eksponatų LPKTS veiklos muziejui.

LPKTS Rokiškio filialo pirmininkas Algis Kazulėnas pasidžiaugė, kad Rokiškio rajone pastatyti paminklai 1949 metų vasario 16-osios LLKS tarybos Deklaracijos signatarams Leonardui Grigoniui-Užpaliui ir Vytautui Gužui-Kardui. Savivaldybei filialas siūlo vieną Rokiškio aikštę pavadinti 100-mečio aikšte ir joje pastatyti paminklą 1918–1920 metų Laisvės kovų savanoriams.

LPKTS Silalės filialo narė Loreta Kalnikaitė apgailestavo, kad valdžia partizanų nebenori pagerbti. „Siūlau pastatyti vienam ar kitam partizanui paminklą, o išgirstu atsakymą: per daug garbės. Kaip tai reikėtų suprasti? Dalios Grinkevičiūtės atminimas taip pat nėra deramai įamžintas, Seimo Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisija atmetė visus mūsų prašymus, kad namelyje, kuriame gyveno D.Grinkevičiūtė, būtų įrengtas jos memorialinis muziejus,“ – sakė L. Kalnikaitė.

Rinkimų į LR Seimą rezultatus aptarė V. V. Margevičienė bei posėdyje dalyvavę Seimo nariai: Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, Monika Navickienė, Vytautas Juozapaitis.

Posėdžio pabaigoje buvo pasveikintos jubiliatės: Rasa Duobaitė-Bumbulienė, Loreta Kalnikaitė ir Regina Kazlauskienė.

Jolita NAVICKIENĖ

Romuviečiai lankėsi pas Šiaulių tremtinius

Gruodžio vidury Šiaulių miesto Romuvos gimnazijos dešimtokai atvyko į LPKTS Šiaulių filialo buveinę, kad susitiktų su tremtiniais, paklausytų jų prisiminimų apie praeityje iškentėtus skaudžius išgyvenimus, apie begalinę meilę Tėvynei, kuri stipresnė už pažeminimus, patyčias, badą ir net už gyvenimą.

Dešimtokai susikaupę klausėsi buvusios politinės kalinės Onutės Gutkauskienės jautrių prisiminimų apie kalėjime praleistus metus, apie tai, kaip, grįžusi į Tėvynę, ieškojo bunkerio, kuriame žuvo jos brolis būrio vadas Boleslovas Krikščiūnas.

Savo liūdnais ir skaudžiais išgyvenimais pasidalijo 1948 metų tremtinė Elzbėta Bagdonienė ir Valerija Jokubauskienė.

Džiugu, kad yra puikių mokytojų, kurie atsiveda mokinius į susitikimus su tremtiniais, suteikia galimybę moksleiviams išgirsti tikrą, autentišką pasakojimą.

Dėkoju Šiaulių Romuvos gimnazijos istorijos mokytojai Ilonai Lentinienei ir dešimtos klasės moksleiviams už šiltą ir nuoširdų susitikimą, už išklausytas gyvosios istorijos pamokas.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ

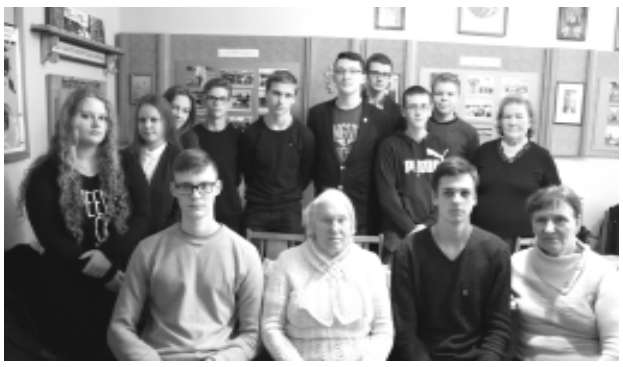

Seimo komisija susitiko su visuomeninių organizacijų vadovais

Gruodžio 14 dieną Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijos posėdyje dalyvavo visuomeninių organizacijų, kurių veikla susijusi su pasipriešinimo okupacijoms kova, vadovai.

Komisijos pirmininkas Juozas Olekas paragino teikti siūlymus dėl tolesnio komisijos ir visuomeninių organizacijų bendradarbiavimo, iškelti spręstinas problemas. Savo mintis išsakė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, Laptevų jūros tremtinių brolijos „Lapteviečiai“, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Kolymos draugijos, Lietuvos politinių kalinių sąjungos, Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos, Lietuvos nepriklausomybės gynimo Sausio 13-osios brolijos, „Misija Sibiras“ atstovai.

Svečiams prisistatė komisijos pirmininko pavaduotoja Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė, nariai: Arvydas Nekrošius, Arūnas Gumuliauskas, Stasys Jakeliūnas, Arūnas Gelūnas. Jie pateikė motyvus, kodėl pasirinko darbą Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijoje.

Danguolė STONYTĖ

Įvykiai, komentarai

Kas laimės lenktynes su laiku?

Šių metų pradžioje internetiniuose žiniasklaidos portaluose buvo publikuojama garsaus finansininko ir mecenato, milijardieriaus Džordžo Soroso (George Soros) nuomonė apie Rusijos vykdomą tarptautinę politiką. Pasak jo, Rusijai gresia bankrotas, nes 2017 metų rudenį jai teks padengti didelę dalį iš užsienio gautų paskolų, o dėl kritusių naftos kainų ir ES nustatytų sankcijų Rusijai jos finansinė būklė tik prastėja. Sunki ekonominė krašto padėtis gali turėti tiesioginės įtakos V. Putino populiarumui pačioje Rusijoje, kur šiuo metu jam sekasi išlaikyti gerą kontaktą su visuomene, kol kas tikinčia, jog dėl visų Rusijos problemų kalti Vakarai. Jei Putinui pavyktų sugriauti Europos Sąjungą, dalies sankcijų neliktų, o persidalijus Europą Kremlius gautų dar ir ekonominės naudos.

Toks scenarijus visai įmanomas, nes euroskeptiškos partijos ES šalyse jau dabar kalba apie sankcijų panaikinimą Rusijai. Negana to, tų partijų populiarumą augina neefektyvi ES valstybių politika pabėgėlių iš karo niokojamų Artimųjų Rytų atžvilgiu: Rusija tam ir įsitraukė į karą Sirijoje, kad kuo daugiau pabėgėlių plūstų į ES. ES išgyvena keletą krizių, tačiau jos negrasina žlugimu, o štai masinis pabėgėlių ir nelegalų antplūdis kelia tiesioginę grėsmę ir Bendrijos vienybei, ir jos ekonomikai, ir apskritai egzistencijai. Štai kodėl Putinas darys viską, kad kuo daugiau pabėgėlių plūstų į Europą. Pasak G. Soroso, Putinas su ES varžosi lenktynėse su laiku – kas žlugs pirmas. Taip pat milijardierius teigė, jog Vakarų valstybių lyderiai daro didelę klaidą, laikydami Putiną sąjungininku kovoje su ISIS. Kad kova su ISIS Putinui rūpi mažiausiai, per šiuos metus tikrai pamatėme: visos rusų pajėgos buvo mestos prieš Asado režimo priešininkus, kuriuos palaiko Vakarai.

Ilgą laiką stebėjome Alepo miesto dramą, kuriame Asado vyriausybinės pajėgos, remiamos rusų aviacijos ir sausumos karių, puolė sukilėlius, nepaisydamos mieste užspeistų civilių žūčių. Skystos tarptautinės pastangos leisti jiems pasitraukti iš bombarduojamo miesto vis susilaukdavo Rusijos pasipriešinimo. Kiek regėjome, tos pastangos apsiribodavo „dideliu nerimu“, „nepritarimu“ ir pan. Tiesa, galiausiai Prancūzija pratrūko ir, galima sakyti, Holandas Rusiją apkaltino Alepo gyventojų genocidu. Atrodo, tai turėjo įtakos, nes Rusija sutiko leisti evakuoti Alepo gyventojus.

Per tą laiką, kol Rusija „kovojo su ISIS“, „islamo valstybės“ teroristai susigrąžino Palmyros miestą! Įdomu tai, kad pasirodė informacijos, jog užėmę miestą islamistai rado jame rusų paliktos ginkluotės ir kitokios karo medžiagos, kaip bebūtų keista – nesunaikintos! (Nuo seniausių laikų atsitraukdama kariuomenė nepalieka priešui ginklų, bet visomis išgalėmis stengiasi juos sunaikinti.) Išvada peršasi viena – nesunaikintos specialiai, kad islamistai pasipildytų atsargas. Kol gyvuos ISIS, tol ramybės nebus nei Artimuosiuose Rytuose, nei Europos Sąjungoje: vyks karas, pabėgėliai plūs į saugią ir sočią Europą, kuriai bus vis sudėtingiau pasirūpinti ne tik jais, bet ir savo piliečiais.

Niekam ne paslaptis, kad ISIS susijusi su Rusija: yra daug įrodymų, jog šios teroristinės organizacijos gretose daug atvykėlių iš Čečėnijos, kad islamistams vadovauja irakiečiai, praėję apmokymus Rusijoje, be to, kad sirų opozicija be perstojo signalizavo, jog nei Rusija, nei Asadas nėra suinteresuoti sunaikinti ISIS. O kai bus sunaikinta Asado opozicija, tai bus smūgis ir Vakarams, kurie rėmė opoziciją, ir naujos išeities pozicijos Rusijai, kuri pareikalaus Vakarų pasaulio pasirinkti, ką remti – Asadą ar ISIS? Turint galvoje, jog Rusija turi įtakos islamistams, su ISIS bus susitvarkyta kažką paaukojant, o kažką nukreipiant į Vakarus „naujametiniams pasismaginimams“ Hamburge rengti... Vakarams teks pripažinti savo bejėgiškumą ir nuolankiai pasiduoti Rusijos „pagalbai“ kovoje su terorizmu.

Kartą teko dalyvauti diskusijoje apie Rusijos tariamas galimybes tapti ES nare. Atrodytų, būtų nuostabu – neliktų nuolatinės grėsmės, kurią kelia ši šalis visame pasaulyje, atsirastų didelių galimybių ekonominei plėtrai. Deja, scenarijus, kad Maskva taptų viena iš ES šalių sostine, yra neįmanomas dėl paprastos priežasties: ES pagrįsta kompromisų ir susitarimų politika tarp narių, o Rusijos valdantysis elitas nelinkęs į jokius kompromisus, yra godus ir plėšrus. (Tiesą sakant, tai nenuostabu, žinant, kaip susiformavo dabartinis Rusijos elitas – iš kompartijos nomenklatūros, jos represinių struktūrų (KGB, GRU) ir kriminalinio pasaulio autoritetų.) Ne paskutinėje vietoje ir imperialistinės ambicijos, kurių neišvengia net žymūs Putino režimo priešininkai.

Kol Rusijoje gyva nuostata, kad jai priklauso išskirtinė teisė nustatinėti tvarką ne tik Europoje, bet ir pasaulyje, neverta svajoti apie šios šalies narystę ES – tuo diskusija ir baigėsi... O šiandien kažin ar tokia diskusija būtų prasminga, žinant, kad Rusija visomis pastangomis siekia ES žlugimo.

Tamsusis pirmadienis

Buvome labai susikoncentravę ties įvykiais Alepe: reportažai iš Sirijos, Prancūzijos reakcija į Rusijos karinius veiksmus Alepe ir taip toliau, užgožė net vidaus politinio gyvenimo įvykius. Ir ta įtampa ne tik neatslūgo, bet dar ir peraugo į didelį nerimą – kas bus po šio netikėto, slegiančio teroristinio išpuolio Turkijoje, kai pirmadienį, per fotografijos parodos atidarymą, buvo nušautas Rusijos ambasadorius Turkijoje Andrejus Karlovas. Ši žmogžudystė sukėlė kur kas didesnį rezonansą nei jos išvakarėse Turkiją sukrėtę teroristų mirtininkų išpuoliai, per kuriuos žuvo keliasdešimt žmonių. Rusų ambasadorių nušovęs turkų policininkas šaukė, jog tai keršta už Siriją. Kaip bebūtų, ši politinė žmogžudystė nepateisinama. Tačiau politikos apžvalgininkams ir politologams ji sukėlė prieštaringų minčių: A. Karlovas buvo korėjiečių reikalų specialistas, tad kodėl jį reikėjo perkelti į Turkiją? Be to, ambasadorius buvo ne tik aktyvus Rusijos – Turkijos santykių gerintojas po pernai metų incidento, kai turkai numušė rusų naikintuvą, bet ir vienas svarbiausių asmenų derybose tarp Turkijos ir Rusijos organizuojant rytų Alepo gyventojų evakuaciją. Negana to, paskutiniuoju metu abipusiai šalių santykiai buvo aiškiai pagerėję. Sunku patikėti, kad turkas policininkas būtų specialiai panaudotas sužlugdyti šiems procesams, bet... ar dėl ambasadoriaus nužudymo nebus apkaltinti Vakarai, neva, nesuinteresuoti Turkijos ir Rusijos suartėjimu? Jeigu bus, tai garantija, kad tokius kaltinimus pirmoji pareikš Rusija, siekianti sugadinti ir taip jau suprastėjusius Turkijos ir Vakarų santykius. Vadovaujantis senovės romėnų posakiu „kam naudinga?“, galima teigti, kad ši ambasadoriaus mirtis naudinga Rusijai, bet nenaudinga nei Turkijai, nei Vakarams.

Ambasadoriaus mirtimi „juodasis pirmadienis“ nesibaigė: beveik tuo pačiu metu sunkvežimis Berlyne taranavo kalėdinėje mugėje susirinkusius žmones. Keliolika mugės lankytojų žuvo baisia mirtimi, keliasdešimt patyrė įvairaus sunkumo sužalojimus. Sunkvežimis registruotas Lenkijoje, panašu, kad jis buvo pagrobtas kartu su vairuotoju lenku, nes po išpuolio šis buvo rastas kabinoje nušautas. Pirminiais duomenimis, teroro aktą (juo incidentas kol kas neįvardijamas) organizavo pabėgėlis iš Pakistano...

Kai pagalvoji, tokie teroro aktai tikrai nenaudingi pabėgėliams, bet naudingi Rusijai, siekiančiai skaldyti ES ir šalių visuomenę, supriešinant ją su valdančiuoju elitu. Deja, bet su tokiu kraičiu Europa žengia į 2017-uosius.

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentė vetavo žodžio laisvę ribojančias pataisas

Gruodžio 19 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė pasirašė dekretą, kuriuo grąžino Seimui pakartotinai svarstyti Civilinio kodekso pataisas dėl viešų asmenų įžeidimo. Šios pataisos smarkiai apribojo žodžio laisvę, blogino žiniasklaidos padėtį, kenkė šalies tarptautinei reputacijai, įteisino cenzūrą ir atvėrė kelią visų piliečių persekiojimui už kritiką.

Tokį sprendimą Prezidentė priėmė po konsultacijų su teisininkais, žiniasklaidos savivaldos institucijų atstovais bei žurnalistais.

Prezidentės spaudos tarnyba

Laisvės premija – naujojo Seimo politinės valios įrodymas

Gruodžio 14 dieną posėdžiavusi Seimo Laisvės premijos komisija, vadovaujama Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos narės Radvilės Morkūnaitės-Mikulėnienės, priėmė sprendimą siūlyti Seimui įteikti premijas už 2015 metus – pirmajam nepriklausomos Lietuvos vadovui profesoriui Vytautui Landsbergiui ir 2016 metų Laisvės premiją – Prezidentui Valdui Adamkui. Abi premijas įteikti numatyta 2017 metų sausio 13-ąją.

Bendru sutarimu buvo pritarta ir sprendimui pakartotinai Seimui teikti nutarimo projektą dėl pernykštės premijos V. Landsbergiui.

„Komisijos manymu, Laisvės premija, kaip ir nurodyta įstatyme, turi būti skiriama kasmet, todėl, nors ir pavėluotai, įstatymas turi būti įgyvendintas. Šiuo sprendimu komisija suteikia galimybę naujajam Seimui parodyti savo politinę valią ir apsisprendimą“, – pabrėžė R. Morkūnaitė-Mikulėnienė.

Kaip teigia komisijos pirmininkė R.Morkūnaitė-Mikulėnienė, kandidatus 2016 metų premijai komisija rinko iš septynių nominuotų kandidatų ir pasirinkimas tikrai nebuvo lengvas, tik po diskusijų slaptu balsavimu buvo nuspręsta dėl premijos teikimo prezidentui V. Adamkui.

Dėl premijų teikimo klausimo turi būti balsuojama artimiausiuose Seimo plenariniuose posėdžiuose.

Laisvės premija siekiama įvertinti asmenų ir organizacijų pasiekimus ir indėlį ginant žmogaus teises, plėtojant demokratiją, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą kovojant už Rytų ir Vidurio Europos tautų laisvą apsisprendimą ir suverenitetą.

Parengė Gitaras MARKEVIČIUS

Dienos tirpsta prasmingų darbų sūkury

(atkelta iš 1 psl.)

Lankantis rajonuose su buvusia Seimo nare Vince Vaidevute Margevičiene ir LPKTS valdybos pirmininke Rasa Duobaite-Bumbuliene ir pristatant antrąją knygą bei tremties vaikų nuotraukų stendus, žmonėms buvo įteikti bloknotai atsiminimų užrašymui. Žmonės buvo raginami iki vasaros pradžios parašyti prisiminimus ar duoti žinią, kad nori apie tai papasakoti. Tad tikrai po poros metų turėsime ir ketvirtąją ar penktąją „Tremties vaikų“ knygą.

Noriu padėkoti architektui Aidui Bumbuliui už subtilų viršelio dizainą su mažosios Karilės Boimaitės nuotrauka.

– Kokie keliai jus atvedė į LPKT sąjungą?

– Rašantis žmogus turi gerą uoslę: jis nepraeis pro redakciją, spaustuvę, biblioteką. Taip įvyko ir mano gyvenime. Nepraėjau pro šalį ir pritapau prie „Tremtinio“ redakcijos kolektyvo, kartais užsuku į renginius, vykstančius LPKTS būstinėje, pasižmonėju Dainų šventėse ir kitur. Tie masiniai žmonių susibūrimai teikia peno dvasiai. Juk rašau knygas apie partizaninį karą ir jo didvyrius, tremtinius ir rezistentus.

Gimiau ir augau Rumšiškėse, kur įsimenančių įvykių, vykstant pokario kovoms, beveik nebuvo. Žmonės tik kalbėjo apie partizanus, kurie slėpėsi anapus Nemuno, toli nuo pagrindinių kelių ir prie jų esančių gyvenviečių, arba nuošaliuose miškuose prie Livintų, jų kovas. Tiesa, Didžiosios Kovos kuopos vadas Romualdas Randis-Meška (1925–1953) buvo mano dėdienės Onos Randytės-Babkauskienės brolis, mano namiškių minimas kaip kovotojas už Lietuvos laisvę. Jis žuvo Vorkutos lageryje. Žinau, kad Tauro apygardos Alfonso Aliukevičiaus-Saulės būryje buvo partizanas iš Rumšiškių, netolimas mūsų kaimynas Jonas Lietuvninkas (1926–1945), žuvęs nuo sovietų kareivio kulkos.

Į Lietuvos rašytojų sąjungą stojau jau išleidęs gal dešimt knygų, čia sutikau daug puikių draugų, gerų rašytojų ir žmonių. Paminėtini – didelis Lietuvos patriotas Robertas Keturakis, puikus poetas Vladas Vaitkevičius. Ilgus metus draugavau su šviesios atminties poete Elena Mezginaite iš Panevėžio.

– Ar prisimenate, kada parašėte pirmą savo rašinėlį ir nusiuntėte jį į redakciją?

– O kaipgi! Mokydamasis aštuntoje klasėje parašiau informaciją apie renginį ir nusiunčiau į Kaišiadorių rajoninį laikraštį. Pasirašiau slapyvardžiu. Kai laikraštis tą informaciją išspausdino, mokykloje visi spėliojo: kas čia galėjo parašyti? Gavau ir du rublius honoraro... Gal tai buvo pirmas „virusas“, kuriuo užsikrėčiau, ir rašyti nesilioviau. Rašiau noveles, apsakymus, apybraižas, pjeses. Pabandžiau vieną kitą rašinių aplanką apie mano miestelio žmones pateikti leidyklai „Mintis“, redaktoriai atmetė, sakydami, kad turinys neatitinka to laikmečio dvasios. Gal ir gerai, kad nebuvau verčiamas atiduoti duoklę to meto ideologijai.

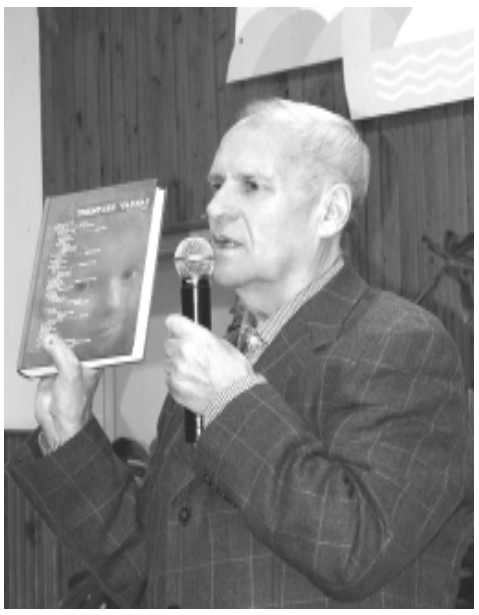

– Tačiau išaušo diena, kai tie *tabu* barjerai buvo įveikti?

– Taip. Pradėjau publikuoti savo kūrybą 1958 metais. Jau nuo 15-os Kaune pradėjau gyventi savarankiškai, mokiausi, turiu du aukštojo mokslo diplomus. Sutikti žmonės, jų pasaulėžiūra formavo ir manąją. Kai Lietuvą pažadino Sąjūdžio banga, supratau, jog atėjo laikas, kai žmonės gali kalbėti atvirai apie viską, kas buvo giliai širdyje daugelį metų slepiama. Buvau vienas iš Sąjūdžio steigėjų Kaišiadoryse. Tuomet mitinguose, susibūrimuose susipažinau su buvusiais partizanais, politiniais kaliniais ir tremtiniais, kurie noriai dalijosi prisiminimais, sukaupta patirtimi. Tai kaip neužfiksuosi jų minčių ir neparašysi vienos kitos knygos!

Išvaikščiojau didžiąją dalį Didžiosios Kovos partizanų apygardos teritorijos Kaišiadorių ir Širvintų rajonuose per ketverius metus, nuo 1988-ųjų, surinkau informaciją pirmai savo knygai apie partizanų kovas ir 1995 metais išleidau „Žalio Velnio takais“. Antroji knyga „Didžioji Kova“ išvydo pasaulį 1999 metais. Po to kartu su istorikais K. Kasparu ir R. Trimoniene išleidau kapitalinį veikalą „Didžiosios Kovos apygardos partizanai“. Aprašiau partizanų vadus knygose „Du Aleksandro Zepkaus gyvenimai“ ir „Jonas Misiūnas – Žalias Velnias“. Po nemažų pastangų atsirado trys „Tremties vaikai“ knygos, knyga „Partizanų Motinos“. Visos išleistos LPKTS dėka, žinia, ne be rėmėjų pagalbos.

– Kiek knygų jau esate parašęs?

– Jas skaičiuoju dviženkliais skaičiais. Skaitytojui pateikiau pusšimtį knygų, pusė jų – vaikams. Vaikams eiliuoju su malonumu: lengvos, skaidrios mintys atpalaiduoja, padeda išguiti negatyvą, o vaikučiai netrukus paima į rankas naują knygelę. Taip gimė „Baltosios varnelės pasaka“, „Gerumo pamokėlės“, „Mažųjų abėcėlė“, „Miško kompiuteris“ ir kitos. Knygos „Dešimt ačiū“ buvo ar ne keturi leidimai, jos tiražas viršijo 10 tūkstančių egzempliorių.

– Ar turite „globalių“ planų, kurių įgyvendinimą vis tenka atidėti, vis dar reikia palaukti?

– Žinoma, kartu su LPKTS valdyba turime. Daug sykių kalbėjausi su už Atlanto ir tolimesniuose kampeliuose gyvenančiais lietuviais, bendradarbiauju JAV lietuvių laikraščiuose „Draugas“ ir „Dirva“. Jie sako, kad knyga „Tremties vaikai“ daugeliui užsieniečių atvertų akis, kokias kančias patyrė mūsų tautiečiai, ypač maži vaikai, „brandaus socializmo“ laikais. Ten nuklysta rusiška propaganda apie „humanišką“ tremtį, kai buvo mokami dienpinigiai, vagonuose buvo medicinos personalas, dalijamas karštas maistas, o kūdikiams – pienas. Didžioji dauguma tremiamųjų buvo vos ne savanoriai, vykstantys pas baltas meškas gerai užsidirbti. Ne mūsų tautiečiai, bet kitų tautybių žmonės, kurie žino, kas ir kur yra Lietuva, nebus apgaudinėjami. O juk ir išeivių lietuvių šeimose kai kas jau lietuviškai nesupranta... Iš jau išėjusių „Tremties vaikai“ knygų išrinkus pačias skausmingiausias istorijas, jas išvertus į anglų kalbą, skaitytojai užsieniečiai gautų neiškreiptos tikrovės vaizdą. Tam reikia labai profesionalaus vertėjo, geriausiai to, kurio anglų kalba yra gimtoji. Mums pasisekė rasti pagalbininkų vertėjų lietuvių, gyvenančių Amerikoje. Darbai juda į priekį.

– Kuris jūsų gyvenimo etapas produktyviausias, kaip publicisto, rašytojo, poeto, dramaturgo, vertėjo?

– Tie laikai prasidėjo nuo 2004 metų, kai įstojau į Lietuvos rašytojų sąjungą ir visą savo laiką skyriau tik kūrybai. Tremties atsiminimai, Laisvės kovotojų istorijos – tai jau kruopštus, reikalaujantis susikaupimo darbas. Save dramaturgu nevadinu, nes esu parašęs tik dvi pjeses. Viena iš jų – vaikams „Lėlių mokyklėlė“, į kurios pastatymą šiemet pakvietė Kaišiadorių rajono Palomenės pagrindinės mokyklos moksleiviai. Esu išleidęs ir poezijos knygų, šiemetinė vadinosi „Sutinku raudonžiedį vakarą“, ji bus aštuntoji ir paskutinė. Pirmenybę teiksiu prozai.

– Aktyvi veikla nelieka nepastebėta. Už jau nuveiktus darbus esate tinkamai įvertintas. Kuris paskatinimas jums labiausiai prie širdies?

– Kažkaip nesergu ta liga. Už poeziją vaikams esu gavęs Anzelmo Matučio literatūrinę premiją, o už lyriko Jono Aisčio kūrybos populiarinimą 2005 metais tapau jo literatūros premijos, kurią įsteigė Kaišiadorių rajono savivaldybė, laureatu. Negalėčiau išskirti nė vienos iš jų. Paskata visada gerai nuteikia ir įpareigoja. Pernai Raudondvaryje per Poezijos pavasario šventę man buvo įteikta Kauno rajono premija, džiaugiuosi Kauno miesto savivaldybės burmistro Jono Vileišio medaliu ir LPKTS žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“. Kūrybai jau atidaviau beveik tris dešimtis savo gyvenimo metų...

– Pristatykite savo šeimą.

– Jau dvi dešimtys metų gyvename Kauno centre. Žmona Violeta – bibliotekininkė. Tad aš knygas rašau, o Violeta jas peržiūri, recenzuoja ir į knygų lentynas sudėlioja. Kartu užauginome tris atžalas. Dukterys: Eglė – gydytoja, Sonata – teisininkė, diplomatė, sūnus Audrius – vadybininkas. Jie padovanojo mums septynis vaikaičius, tad, kai visi susirenkame, namai būna sklidini džiaugsmo ir teigiamos energijos. Nors tai būna labai retai, nes dukterys gyvena ir dirba užsienyje: Sonata – Lietuvos konsulate Valensijoje, o Eglė – Danijoje.

Kalbino Aušra ŠUOPYTĖ

Sveikiname

90-ojo jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Kauno filialo narę **Stanislovą POŠKAITĘ-ČERNIAUSKIENĘ**. Linkime ilgiausių metų, sveikatos ir Dievo palaima.

LPKTS Kauno filialas

85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusią Tomsko srities tremtinę **Moniką KUŠLEIKIENĘ**. Linkime geros sveikatos, daug džiaugsmingų dienų ir Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Kretingos filialas

80-ojo jubiliejaus proga sveikiname aktyvią LPKTS Rokiškio filialo narę **Ramutę DABULEVIČIŪTĘ-POVILAVIČIENĘ** ir **75-ojo** jubiliejaus proga – ilgametę buvusių tremtinių choro „Vėtrungė“ dainininkę **Levutę SEREIKAITĘ-TURONIENĘ**. Linkime ilgiausių metų, sveikatos ir Švč. Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas
Tremtinių choras „Vėtrungė“

Jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname gruodžio mėnesį gimusius buvusius tremtinius:

Elvyrą PALIVONAITĘ-PALIVONIENĘ – 75-ojo,
Anatolijų GRINIUKĄ – 65-ojo.

Linkime sveikatos, vilties, šilumos ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas

Brangūs likimo broliai ir sesės,

argi ne nuostabiausia šv. Kalėdų dovana – nuoširdi pagalba vienas kitam, šypsena, padėka. Dalinkimės šiomis dovanomis visus metus. Prisiglauskime prie širdies širdimi, būkime žvalūs ir sveiki!

LPKTS Telšių filialo taryba

Jono Dagelio atminimui

Kauno miesto muziejaus svetainėje (http://www.kaunomuziejus.lt) nuo gruodžio 2 dienos eksponuojama virtuali paroda, skirta Lietuvos teisininko, žurnalisto, Seimo nario Jono Dagelio (1898–1956) paskutiniam gyvenimo laikotarpiui, praleistam sovietų lageriuose ir tremtyje. Šįmet sukanka 60 metų nuo J. Dagelio mirties.

Po Pirmojo pasaulinio karo Dagelių šeima grįžo iš Rusijos. Jonas Dagelis dalyvavo 1923 metų Klaipėdos sukilime. Tais pačiais metais įgijo miškininko specialybę Dotnuvos žemės ūkio technikume. 1924–1926 metais Lietuvos universitete Teologijos-filosofijos fakultete išklausė filosofijos kursą. 1926 metais išrinktas į Trečiąjį Seimą pagal Lietuvos ūkininkų sąjungos sąrašus. Kaip valdžios kritikas 1928 metais Kauno karo komendanto įsakymu, 4 mėnesiams buvo išsiųstas į provinciją. 1930 metais Lietuvos ūkininkų sąjungos suvažiavime išrinktas Centro valdybos nariu. 1931–1934 metais Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultete studijavo pedagogiką, psichologiją, teisę, buvo Ateitininkų valdybos narys. Dirbo laikraščio „Jėga ir grožis“ (1923–1925), žurnalo „Ūkininkas“ (1928–1933) redaktoriumi. Jo straipsnius publikavo „Laisvė“, „Rytas“, „XX amžius“, „Mūsų laikraštis“, „Sporto naujienos“ ir kiti periodiniai leidiniai.

1941 metų birželio 14 dieną sovietų areštuotas ir išvežtas į Sevurallagą (Sverdlovsko sritis). Nuteistas 10 metų kalėti pataisos darbų lageryje. Atlikęs paskirtą bausmę, 1951 metų birželį ištremtas į Karagandą (Kazachstanas), kur 1956 metais mirė.

2013 metais kolekcininkas Jonas Palys Kauno miesto muziejui perdavė 103 su Jonu Dageliu susijusius eksponatus, po jo mirties išsaugotus žmonos Aleksandros Kudirkaitės-Dagelienės (1909–1988). Visi šie eksponatai liudija apie paskutinį jo gyvenimo laikotarpį – 1947–1956 metais, kai jis buvo kalinamas Sverdlovsko srities lageriuose ir laikomas tremtyje Kazachstane. Absoliučią daugumą šių eksponatų sudaro korespondencija – laiškai ir atvirlaiškiai, J. Dagelio rašyti Aleksandrai Kudirkaitei, vėliau Dagelienei, taip pat keletas kitų, rašytų jiems. Išskirtiniai eksponatai – Jono ir Aleksandros Dagelių nuotrauka, daryta Akčatau, Karagandos srityje, 1954 metų rugpjūtį, bei medinė dėžutė, ant kurios dangtelio išraižytas kaimo peizažas.

Pirmasis laiškas, išlikęs rinkinyje, datuojamas 1947 metų balandį. Tačiau pats J. Dagelis viename laiškų mini, jog į Lietuvą savo motinai parašęs dar frontui artėjant prie Baltarusijos, o atsakymą gavęs nepaprastai greitai ir buvo pirmas iš kelių dešimčių etapo draugų, gavęs žinią iš Lietuvos. 1946 metais laiškai nuo motinos nutrūko ir jam tapo aišku, „kad senatvė prilenkė ją prie žemės, tačiau gimtos žemės“ (1950-05-27 laiškas A. Kudirkaitei).

Iki 1950 metų Jonas Dagelis siuntė laiškus A. Kudirkaitei iš lagerio punkto Ždankoje per Verchoturję (Sverdlovsko sr.). Iš 1947 metų išlikę 10 Jono Dagelio atvirlaiškių ir laiškų A. Kudirkaitei, iš jų tik pirmas rusų kalba, kiti – lietuvių. Iš 1948 metų – 22 numeruoti laiškai ir atvirlaiškiai (pagal numeraciją turėjo būti 28) lietuvių ir rusų kalbomis. Iš 1949 metų – 22 numeruoti laiškai ir atvirlaiškiai (pagal numeraciją turėjo būti 23), daugiausia rusų kalba. Iš 1950 metų – 21 laiškas ir atvirlaiškis (tiek pat pagal numeraciją), daugiausia rusų kalba.

1951 metų laiškai kažkodėl neišlikę, tačiau tais metais jis buvo paleistas iš lagerio ir ištremtas į Akčatau (Karagandos sr., Kazachstanas). Matyt, netrukus pas jį atvyko Aleksandra – šis susitikimas buvo seniai planuotas, ir jiedu susituokė. Iš 1952 metų yra vienas atvirlaiškis Dageliams, rašytas kunigo Stepono Telksnio iš Mordovijos lagerių rusų kalba, kuriame jis dėkoja už siuntinį, bei vienas laiškas jiems iš Lietuvos lietuvių kalba (greičiausiai Jono sesers Onos Dagelytės).

1954 metų sausio–balandžio mėnesiais J. Dagelis rašė žmonai Aleksandrai į ligoninę Karagandoje, kur ji gydėsi. Tai paskutiniai rinkinyje esantys laiškai, rašyti Jono Dagelio. Tokių yra 17 (tiek pat pagal numeraciją), visi lietuvių kalba.

Iš 1956 metų išlikę trys laiškai. Pirmas rašytas Jono sesers, operos dainininkės Veronikos Dagelytės-Valatkienės (1911–1956). Antras Vytauto, turbūt Jono sūnėno. Trečiame, Valiukų (buvusių tremties likimo draugų) gruodžio 9 dieną rašytame laiške jau atsiliepiama į pranešimą apie Jono Dagelio mirtį. Todėl galima manyti, kad jis mirė tų pačių metų lapkričio ar, mažiau tikėtina, spalio mėn.

J. Dagelis laiškuose Aleksandrai rašė įvairiomis temomis, tačiau daugelyje jų vyravo abiems svarbios temos – suminėdavo gautus laiškus ir siuntinius, užsimindavo apie sveikatą, išvardydavo pageidaujamus gauti daiktus. Po kelių lageriuose praleistų metų jis sirgo tuberkulioze, nors jos požymiai tuo metu jau buvo neryškūs, o ankstesnis svoris – atsistatęs. Buvo pripažintas ligoniu, invalidu, todėl į įprastus kalinių darbus nebuvo varomas. Tačiau be darbo sėdėti nesiruošė – budėjo ligoninėje, vadovavo vaistinei, dalyvavo vietos dramos ratelyje.

Laiškuose J. Dagelis prašė atsiųsti džiovintų obuolių, kitų vaisių, kavos. Be to, jam prisireikė akinių skaitymui. Artimieji į siuntinius jam nuolatos įdėdavo knygų – tiek lietuvių literatūros klasikos, tiek naujų užsienio autorių vertimų, tad netrukus jis jau galėjo džiaugtis surinkta nemenka lietuviška biblioteka. Taip pat siuntiniais atkeliaudavo lietuviškų sovietinių laikraščių komplektai, tiesa, neretai apiplyšę, „apgraužti“, apkarpyti. Kartą J. Dagelis prisipažino, kad beskaitydamas juos vėl apsikrėtęs „noru ką nors rašyti“. Spauda ne tik suteikdavo šiokių tokių žinių apie gyvenimą ir režimą Lietuvoje, bet buvo vertinama ir vietos rūkorių – už 11 laikraščių buvo galima gauti 3 litrus saldaus pieno, 3 „Tiesos“ prilygo 2 kiaušiniams. Tabakas, papirosai taip pat turėjo didelę vertę lageryje, o atsiųstos pypkės net sukėlė vietinę „revoliuciją“.

Rusiškos provincijos ir lagerio skurdas matomas ir iš kitų prašomų daiktų: vietinei gydytojai prisireikė plunksnos automatiniam rašikliui, jos dukra užsimanė vaikiškų knygelių rusų kalba su paveikslėliais, kurių teko prašyti nupirkti Kaune.

Retkarčiais iš Lietuvos atkeliaudavo ir ypatingesnės dovanos: kalėdaičiai, margučiai, Pažaislio Dievo Motinos paveikslėlis, galiausiai Aleksandros nuotrauka. Artimieji stengdavosi, kad birželio mėnesio siuntinius jis gautų maždaug per savo vardines.

Dar vienas svarbus užsiėmimas buvo gėlininkystė ir daržininkystė, turėjusi priminti Jonui ūkininkavimo laikus tėvynėje. Jis dažnokai prašydavo atsiųsti jam kai kurių Uralo klimatui tinkamų gėlių ir daržovių sėklų, o gavęs jų džiaugėsi „kaip mažas vaikas mamos dovana iš turgaus po kokios nors mugės“. Augalus sodindavo tiek savo kambarėlyje, kurio langai buvo nukreipti į pietvakarius, taigi į Aleksandros pusę, kaip juokaudavo, tiek iš senutės profesoriaus žmonos „paveldėtame“ pusės hektaro sklype kieme. Jų auginimo atšiauriomis sąlygomis rūpesčiai ir džiaugsmai – nauja nuolatinė laiškų tema.

Aleksandra ir Jonas Dageliai. Akčatau, Kazachstanas, 1954 metų rugpjūtis

Pamažu skleidėsi ne tik žiedai, patyrę šiaurės vėjus ir trumpas Uralo vasaras, tačiau ir Jono bei Aleksandros santykiai, pasireikšdami vis atviresniais prisipažinimais, meilesniais kreipiniais ir palinkėjimais. Jonas stengėsi išaukštinti saugomą ryšį su Aleksandra: „Tuo tarpu juk ateis laikas pasimatyti, o šiandieną, gyvendami kas sau, vis dėlto esame ir kartu, ir niekas mūsų negali išskirti, kol gyvi esame“. Kitame laiške jis cituoja frazę iš gautos Prospero Merimė knygos „Kolomba“: „Jei patekčiau į šventą rojų ir tenai Tavęs nerasčiau – aš iš tenai išeičiau“ (1948 03 06). Atstumas ir bausmės laikas tik grūdino kantrybę. „Tave reiktų išbučiuoti, bet trukdo Uralo kalnai“, baigia vieną iš laiškų J. Dagelis. Kitame optimistiškai konstatuoja: „Man išrodo, kad tarp mudviejų išaugo ir sustiprėjo labai didelis pasitikėjimas. Ar ne taip?“

Daugumą laiškų 1949–1950 metais J. Dagelis rašė rusiškai, tą ragino daryti ir Aleksandrą – tokie laiškai rečiau dingdavo, greičiau pasiekdavo adresatą. Tačiau aiškiai demonstravo, kad šią kalbą yra priverstas pasirinkti: laiško pabaigoje „Jonas“ pasirašydavo tik lietuviškai, kaip ir kai kuriuos kitus, brangesnius, palinkėjimų žodžius. Kartą suklydęs ir pasirašęs rusiškai, tuojau nubraukė ir šalia užrašė lietuviškai.

Rinkinyje rusiški atvirlaiškiai ir laiškai paprastai trumpesni, formalesni, lietuviški – atviresni, asmeniškesni. Pastaruosius kartais pavykdavo perduoti per „kurjerius“. Tačiau ir juose atsargumo dėlei tekdavo neutraliomis formuluotėmis slėpti aštresnes mintis. 1949 metų pavasarį, prieš didžiuosius trėmimus, Jonas linki Aleksandrai „laimingo pavasario ir sėslaus gyvenimo“ (1949 03 05). Ypač daug užuominų, dėl kurių galėjo nukentėti, yra virtualioje parodoje pateiktame pirmajame 1950 metais rašytame laiške: čia ir spėlionės, kas taps 50-ąja JAV valstija, ir kandūs pastebėjimai, kad nebūtų atsidūręs tokioje sunkioje būklėje, jei būtų rašęs eiles kaip Liudas Gira ir Salomėja Nėris.

Rūpindamasi lageryje kalinamu Jonu ir ruošdama jam siuntinius Aleksandra suartėjo su jo šeima: seserimis Veronika ir Ona. Berods, kurį laiką net prižiūrėjo Veronikos vaikus. 1949 metais vasaros pradžioje jos buvo išvykusios pasivaikštinėti po kalvas aplinkui Kauną.

Iš pradžių J. Dagelis atsargiai vertino Aleksandros apsilankymo pas jį galimybes, net siūlė laikinai nuo sunkios kelionės susilaikyti (1948 05 15). Likus iki bausmės pabaigos metams vis dažniau ėmė skaičiuoti likusį laiką, kėlė retorinius klausimus dėl būsimo susitikimo aplinkybių ir vietos, nors pačiu susitikimu nė kiek neabejojo. Vis dažniau sušmėžuoja žinios apie draugus, išvykstančius į Krasnojarską arba Karagandą. Jonas nujautė, kad į Karagandos sritį teks vykti ir jam. Svajojant apie laisvę net sukirbo noras turėti kaklaraištį tautiniais motyvais – tokį, kokius anksčiau labai mėgo.

(keliama į 6 psl.)

Kol vilnija širdies rudeninė šviesa...

Gruodžio 10 dieną Pakruojo kultūros centre vyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Pakruojo filialo popietė „Prisiminkime savo jaunystę“, skirta 1951-ųjų metų tremties 65-mečiui paminėti (pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos programą „Remti vyresnio amžiaus žmonių veiklą“). Renginio organizatorė Pakruojo filialo pirmininkė Zita Vėžienė, padedama valdybos bei tarybos narių, į šventę pakvietė buvusius tremtinius, daug jaunimo iš rajono mokyklų, Pakruojo savivaldybės atstovus, svečių iš kitų rajonų.

Šventė prasidėjo Lietuvos himnu. Tylos minute pagerbti tremtiniai, išėję Amžinybėn. Padėta puokštė ir uždegtos žvakutės prie paminklo Laisvės kovų dalyviams. Programa išties buvo labai įspūdinga, jautri, ne vieną sugraudinusi iki ašarų.

Renginį pradėjo projekto „Skaudūs istorijos puslapiai“ dalyviai – „Atžalyno“ gimnazistai ir jų vadovė, istorijos mokytoja Gražina Kairiūkštienė. Moksleiviai užrašo tremtinių atsiminimus, kaupia juos ir sistemina. Tai labai gera edukacinė patirtis. Jau antri metai, kai jie – kiekvieno mūsų renginio svečiai ir pagalbininkai. Susikaupė nemažas aplankas rašinių, nuotraukų. Susirinkusieji galėjo su jais susipažinti parengtoje parodoje. Šį kartą gimnazistai pasakojo apie 1951-ųjų tremtį, jos etapus, skaitė tremtinių atsiminimų fragmentus, B. Brazdžionio eiles...

Savo išgyvenimais dalijosi 1951-ųjų tremtinės: Zita Vėžienė, Zita Gasiūnienė, Marija Liubauskienė... Buvo įdomu klausytis, nes jos pasakojo, ką išgyveno ir kaip iškentė visus baisumus. Trėmimo metu joms buvo 5–10 metų. Mokiniams tai paliko neišdildomus įspūdžius.

Popietėje kalbėjusi Pakruojo rajono mero patarėja Rūta Sausienė nesulaikė ašarų. Ji – 1945 metų tremtinės Danutės Laurikietienės dukra. Kad jos tėvai tremtiniai, Rūta sužinojo tik Atgimimo metais. Tėvai bijojo dukrai pakenkti, todėl ir tylėjo apie savo praeitį.

Kompoziciją „Amintis gyva“ suvaidino Pašvitinio pagrindinės mokyklos mokiniai (vadovė Jūra Mockūnienė). Jie į sceną atėjo su iš faneros sukaltais lagaminais – su tokiais grįždavo iš tremties lietuviai.

Tautiniais rūbais pasipuošę, naginėmis apsiavę, šoko ir dainavo Pašvitinio neformaliojo vaikų švietimo programos „Etninės kultūros ugdymas“ etnografinis ansamblis (vadovė – mokytoja Irma Stalmočenkienė).

Kraštietės, 1951-ųjų metų tremtinės Onutės Buržaitės-Novikienės, gyvenančios Jonavoje, eilėraščius deklamavo bei skaitė tremtinės Birutė Navickienė, Irena Dominikaitienė ir Onutės sesuo Zita Vėžienė. Renginio pabaigoje Z. Vėžienė papasakojo apie savo močiutes. Motinos mama, daugiavaikė motina, ilsisi Krasnojarsko krašto Korbiko kapinėse, šimtametę tėvo motiną stribai paliko be nieko tuščiuose namuose. Jai teko net elgetauti. Pasakojimą pabaigė savo eilėraščiu „Už ką“, skirtu įšalo žemėje palaidotai močiutei Emilijai Švėterienei.

Popietėje dalyvavo LPKTS Pasvalio filialo pirmininkas Antanas Sudavičius. Jis pasidalino savo išgyvenimais tremtyje, papasakojo apie Pasvalio rajono tremtinių veiklą, pasidžiaugė pirma kregžde – bendradarbiavimu švenčiant Uniūnų partizanų mūšio 70-metį rugsėjo 10 dieną. Pasvaliečiai draugiškai priėmė Joniškėlio seniūnijoje. Čia Pakruojo rajone, Guostagalio seniūnijoje, Uniūnų mūšyje žuvę partizanai buvo žiauriai niekinami, paskui užkasti. Pasvaliečiai surengė puikų šio mūšio paminėjimą Joniškėlio memoriale.

Šventėje dalyvavęs LR Seimo narys Antanas Matulas Pakruojo filialui padovanojo įrėmintą signatarų pasirašytą Lietuvos Nepriklausomybės Aktą, įvairios literatūros bei suvenyrų.

Pakruojo rajono savivaldybės atstovė Kultūros, paveldosaugos ir viešųjų ryšių skyriaus vedėja Birutė Vanagienė visiems 1951-ųjų metų tremtiniams įteikė atminimo dovanėles, pasidžiaugė tremtinių veiklumu, optimizmu, palinkėjo ištvermės ir sveikatos.

Popietėje dalyvavo rajono kraštotyrininkė Genė Juodytė. Salę puošė jos parengta ekspozicija, skirta kraštiečio kompozitoriaus Juliaus Juzeliūno 100-mečiui.

Marytė Liubauskienė šventės organizatorei Zitai Vėžienei įteikė rožių puokštę, padėkojo už puikų renginį, už įdėtą darbą, rūpestį, kad įvyktų tokie puikūs susitikimai. Džiugu, kad jaunimas sužino istoriją iš gyvų amžininkų lūpų. Tradiciškai visi tremtinių renginiai vyksta kartu su jaunąja karta, įtraukiant vis daugiau rajono mokyklų pedagogų ir mokinių, ir tai vyksta skyriaus pirmininkės Zitos Vėžienės dėka.

Irena DOMINIKAITIENĖ,
LPKTS Pakruojo filialo narė

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Česlovas Bytautas
1930–2016

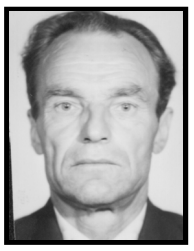

Gimė Molėtų r. Kazliškių k. ūkininkų šeimoje. Už ryšį su partizanais 1951 m. kartu su šeima buvo ištremtas į Irkutsko sr. Galumetsko r. Dirbo miško darbus. Tremtyje vedė likimo draugę. 1958 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Anykščiuose. Dirbo statybose, santechniku. Nuo 1990 m. LPKTS Anykščių filialo aktyvus narys ir rėmėjas. Su žmona užaugino du sūnus.

Palaidotas Anykščių kapinėse.

Užjaučiame žmoną ir sūnus su šeimomis.

LPKTS Anykščių filialas

Irena Ona Jonkutė-Martinaitienė
1940–2016

Gimė Joniškio r. Džiugių k. ūkininkų šeimoje, kurioje augo keturios seserys. 1947 m. tėvelis Juozas Jonkus buvo įkalintas Vorkutos lageriuose. 1951 m. mamą su penkiomis dukterimis gyvuliniais vagonais ištrėmė į Irkutsko sr. Tyretsko r. Šeima buvo apgyvendinta kolūkyje. 1956 m. pas šeimą atvyko ir tėvas. 1959 m. šeima grįžo į Lietuvą ir įsikūrė gimtajame kaime. Irena baigusi Telšių dailės mokyklą dirbo Kaune, vėliau grįžo į gimtąjį kraštą. Sukūrė šeimą, užaugino dukterį.

Palaidota Joniškio r. Jauneikių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį Kristiną, jos šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Genovaitė Navickaitė-Paušienė
1930–2016

Gimė Linkuvos valsč. Uniūnų k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Sovetsko r. Verchniaja Bozaikos miškų pramonės ūkį, Korbiko gyvenvietę. Po metų, tremtyje palaidojo mamą. Genovaitė su tėveliu dirbo įvairius miško darbus. 1959 m. grįžo į Lietuvą, bet tėvynėje negalėjo prisiregistruoti. Apsigyveno Latvijoje. Su likimo draugu, sukūrė šeimą, užaugino dvi dukteris. Atgimimo metu mamos palaikus parvežė į Lietuvą ir palaidojo Joniškio kapinėse.

Palaidota senosiose Joniškio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukteris Danutę, Laimutę, jų šeimas, gimines ir artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Apolonija Mackelaitė-Purlienė
1923–2016

Gimė Ukmergės aps. Deltuvos valsč. Kurėnų k. ūkininkų šeimoje. Dalyvavo „Angelaičių“, „Jaunųjų ūkininkų“ organizacijų veikloje. Antrosios sovietų okupacijos pradžioje kartu su vyriausiuoju broliu Juozu įsitraukė į partizaninę kovą. Įstojo į Vyčio apygardos Aušros partizanų būrį, gavo Rugiagėlės slapyvardį. Palaikė ryšį tarp Didžiosios Kovos ir Vyčio apygardos partizanų būrių, dalyvavo Tauro apygardos Birutės rinktinės pogrindinėje veikloje Kaune. 1949 m. buvo išduota ir suimta Ukmergėje. Po sunkių kankinimų ir tardymų nuteista 25 m. Kalėjo Karagandos, Džezkazgano, Kengyro, Taišeto lageriuose. Dalyvavo Kengyro lagerio sukilime. 1961 m. su buvusiu partizanu sukūrė šeimą. Užaugino sūnų. 1963 m. grįžo į Lietuvą. Dalyvavo Sąjūdžio veikloje. Apdovanota Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio 1-ojo laipsnio Partizanų žvaigždė.

Užjaučiame sūnų ir artimuosius.

LPKTS Kauno filialas

Jono Dagelio atminimui

(atkelta iš 5 psl.)

Ilgai brandintai meilei ir svajonėms buvo lemta išsipildyti. Tą liudija Kazachstane daryta Jono ir Aleksandros Dagelių nuotrauka. Tą pačią 1954-ųjų vasarą, matyt, Jono sesuo Ona jiems rašė: „Mes ypač dažnai su Veronika prisimenam jus abu, o ypač Olę – mes net dievinam už tokį tiesiog nepaprastą, didvyrišką charakterį, taip puikiai sutvarkiusį viską jūsų abiejų gyvenimo džiaugsmui!“ (1952-06-07). Atrodo, tvarią jų meilę vertino ne ji viena. Aleksandros sesuo Vitalija Giriūnienė jau po J. Dagelio mirties seseriai iš užjūrio rašė: „Visi čia mes Tavo tuo žingsniu buvo sužavėti... Didžiavausi savo svainiu, savaime aišku, ir dabar ne kitaip“ (1957-01-10).

1956 metų gruodžio 9 dieną Valiukų (buvusių tremties likimo draugų) rašytame laiške jau atsiliepiama į pranešimą apie Jono Dagelio mirtį. Todėl galima manyti, kad jis dėl ligos mirė 1956 metų lapkritį ar, mažiau tikėtina, spalį, ir buvo palaidotas svetimoje Kazachstano žemėje.

Nors Jono ir Aleksandros Dagelių laimei nebuvo lemta ilgai tęstis, tačiau kruopščiai išsaugoti laiškai liudija ne tik apie veiklią, nepalaužiamą, praktišką ir kartu taikią, užjaučiančią bei lyrišką jo asmenybę, tačiau ir apie dviejų žmonių gražią, nesavanaudišką meilę, atlaikiusią likimus laužančios santvarkos mestus išbandymus.

Rokas SINKEVIČIUS

Tremtinių darbuose – dėkingumas Dievui ir Tėvynei

Žmogaus teisių dienos išvakarėse Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Klaipėdos rajono tremtiniai rinkosi į Vėžaičių konferencijų salę susumuoti šių metų nuveiktus darbus, pasidalinti ateinančių metų planais, skiriant savo patirtį ir prisiminimus jaunajai kartai.

Salėje vos tilpo susirinkusieji. Renginį pradėjusi mokytoja, tremtyje gimusi Verutė Nekrevičiūtė jautriai ir įtaigiai dėstė vakaro klausimus.

Pagerbus Tylos minute išėjusiuosius į Amžinybę Vėžaičių parapijos klebonas Viktoras Daujotis Viešpaties vardu skatino visus gyventi taikoje, ramybėje ir su meile vienas kitam bei pasveikino su artėjančiomis šv. Kalėdomis. LPKTS narys Antanas Jucys įteikė klebonui V. Daujočiui dovaną – spalvotą paveikslą „Dievo malda“. Tai trečiasis A. Jucio paveikslas, dovanotas gimtojo Vėžaičių miestelio bendruomenės laidojimo namams.

LPKTS Klaipėdos rajono filialo pirmininkas Jonas Šatkus, pasveikinęs susirinkusiuosius su artėjančiomis šventėmis, pateikė nuveiktų darbų ataskaitą. Tai pasiruošimas ir dalyvavimas 1941 metų birželio 14 dienos trėmimo 75-ųjų metinių minėjime bei 1951 metų trėmimo 65-ųjų metinių minėjime Gargždų parke prie kryžiaus „Tautos skausmui atminti“ bei paminklo Rainių žudynių aukoms, nepamirštamas susitikimas su buvusiais Bolturino tremtiniais. Akcentuotas knygos-albumo išleidimas su buvusių tremtinių ir jų palikuonių prisiminimais ir daugybe nuotraukų apie tremtinių vargus ir gyvenimą Sibire. Tai buvusios tremtinės Emilijos Uktverienės pasiaukojamo darbo vaisius. Nepamirštas ir atliktas darbas tvarkant partizanų žūties vietas, organizaciniai pasiruošimo kelionėms į Lenkiją, Latviją ir kiti darbai.

Pranešėjas nuoširdžiai kalbėjo apie „Bangos“ laikraščio darbuotojų nuolatinį dėmesį ir pagarbą tremtiniams. Dėkojo ir tiems, kurie perveda po 2 proc. pajamų mokesčio tremtinių filialui. J. Šatkus minėjo ir sveikino aktyviausius pagalbininkus Česlovą Tarvydą, Povilą Gedmintą, Zuzaną Petrikienę, Ritą Lankutienę. Paminėti ir tremtinys Bronius Norvilas, nenuilstantis bėgikas įvairiuose renginiuose. Jis, būdamas garbaus amžiaus, už dalyvavimą 5 km estafetėje buvo apdovanotas medaliu 25-ųjų Medininkų žudynių metinių proga.

Tarp aktyviausių pagalbininkų, rodančių pavyzdį, – tremtiniai Edvardas Ežerskis iš Endriejavo, Albertas Jokubaitis, fotografas Vaclovas Sakalauskas, Vilija Lukauskienė, Lapių pagrindinės mokyklos direktorė, ir kiti.

Tremtinių vardu padėkota Klaipėdos rajono savivaldybei ir merui Vaclovui Dačkauskui už nuolatinę paramą buvusiems tremtiniams. Meras pagyrė visus, kurie puoselėja pilietiškumą, rodo pavyzdį jaunimui ir meilę Tėvynei. Tremtiniams nuoširdžius sveikinimus išsakė vicemerė Rūta Cirtautaitė, Savivaldybės tarybos narės Rasa Petrauskienė ir Regina Kernagienė. O Vėžaičių seniūnijos seniūnas Liudas Laukaitis linkėjo, kiek jėgos leidžia, rodyti pavyzdį ir priesakus jaunimui su meile darbui ir Tėvynei.

Koncertavo tremtinių ansamblis „Atminties aidai“ (vadovė R. Česnauskienė) bei kaimo kapela „Sodo bernai“.

Gargždų parapijos kunigas Donatas Žukauskas vakarinėje maldoje skelbė: „Viešpatie, būk mūsų ramintojas ir globėjas, įkvėpk krikščionišką meilę ir vienybę, palaimink jų darbus bei šios dienos atminimą, mes su Tavimi, Viešpatie“. Kunigas perdavė šventinį kanauninko Jono Paulausko pasveikinimą.

Įspūdingo vakaro programos pabaigą skelbė renginio vedėja V. Nekrevičiūtė, romantiškai teigdama, jog tremtinių suburtas žiedas žydės visada, nesvarbu – žiema ar vasara.

Antanas JUCYS

Vaclovo Sakalausko nuotr.

Skelbimai

Gruodžio 28 d. (trečiadienį) 12 val. LPKTS salėje įvyks Kauno filialo narių vaikaičių, provaikaičių tradicinis šventinis renginys su Kalėdų Seneliu.

Gruodžio 29 d. (ketvirtadienį) 13 val. Kauno filialo narius kviečiame į tradicinę vakaronę „Tremtinio Kalėdos“. Vaišinsimės atsineštomis vaišėmis.

Sausio 2 d. (pirmadienį) 12 val. Kauno Šv. Arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje (Nepriklausomybės a. 14) bus aukojamos šv. Mišios už prieš metus Amžinybėn iškeliavusį LPKTS Garbės pirmininką, Prienų miesto Garbės pilietį, karį savanorį dim. kpt. Antaną Lukšą.

Antano Lukšos šeima

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis sausio 6 dieną.

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Juozas Šležas
1937–2016

Gimė Joniškio r. Normančių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. dešimtmetis kartu su tėvais, trimis broliais ir seserimi ištremtas į Krasnojarsko kr. Sovetsko r. Bėrėtės gyv. Vėliau buvo perkelti į Sviščiovo gyvenvietės tarybinį ūkį. Juozas, būdamas 12 metų, pradėjo dirbti traktorininko padėjėju prikabinėtoju, o baigęs kursus dirbo ūkyje traktorininku. Tremtyje teko palaidoti tėvuką. Atgimimo metais palaikai buvo pargabenti į tėviškę. Juozas dirbo gamyklos valdyboje traktorininku. Sukūręs šeimą užaugino dvi dukteris.

Palaidotas senosiose Joniškio kapinėse.

Užjaučiame žmoną, dukteris su šeimomis bei artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Stasys Balčiūnas
1936–2016

Gimė Joniškio r. Nociūnų k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Sovetsko r. Brodo miškų pramonės ūkį. Stasiui teko dirbti sunkius miško gamybos darbus. 1959 m. šeima grįžo į Lietuvą. Tais pačiais metais buvo pašauktas į sovietinę armiją. Grįžęs sukūrė šeimą su Regina, užaugino sūnų ir dukterį. Dirbo vairuotoju Joniškio pieninėje.

Palaidotas Pašvitinio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Reginą, dukterį Dalią, sūnų Gintautą, jų šeimas ir artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Stanislovas Butautis
1921–2016

Gimė Joniškio r. Miknaičių k. ūkininkų šeimoje. Du jo broliai, nenorėdami tarnauti okupantui, stojo į partizanų gretas. Brolis Klemensas buvo suimtas ir nuteistas 25 m. ir kalėjo Vorkutos lageriuose. 1951 m. Stanislovas su tėvais buvo ištremtas į Irkutsko sr. Zolorinsko r. 1959 m. grįžo į Lietuvą. Stanislovas sukūrė šeimą, užaugino du sūnus.

Palaidotas Joniškio r. Kalnelio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnų Algį, gimines ir artimuosius.

LPKTS Joniškio filialas

Stanislovas Vladislovas Urbonas
1939–2016

Gimė Kuršėnų r. Smilgių apyl. Siaurimaičių k. ūkininkų šeimoje. Dešimtmetį Stanislovą Vladislovą su tėvais, vyresniuoju broliu ir seserimi 1949 m. ištrėmė į Irkutsko sr. Bochano r. Šeimai grįžus iš tremties tėviškėje įsikurti neleido, todėl apsigyveno Kuršėnuose. Stanislovas Vladislovas, baigęs Kuršėnų mokyklą, įstojo į technikumą, įgijo mechaniko specialybę, įsidarbino Daugėlių statybinių medžiagų kombinate. Sukūrė šeimą, užaugino dukterį ir du sūnus.

Palaidotas senosiose Kuršėnų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Reginą, seserį Michaliną, vaikus ir vaikaičius.

LPKTS Kuršėnų filialas

Gruodžio 27 d. (antradienį) 12 val. LPKTS Alytaus šaulių namuose (S. Dariaus ir S. Girėno g. 10) LPKTS Alytaus filialas kviečia į šventinį koncertą. Dalyvaus choras „Atmintis“, ansamblis „Verseka“, vokalinis ansamblis „Jotvainiai“, šokių studija „Rūta“.

Taip pat visus kviečiame aktyviai dalyvauti pagyvenusių žmonių popietėje. Vaišinsimės atsineštomis vaišėmis. Pasiteirauti tel. 8 694 07 641.

ISSN 2029-509X
Tremtinys
Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2000 egz.

Kaina 0,60 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Kai atsidarė Sibiro vartai į gimtąjį kraštą

Akmenalių kaime anksčiau buvo gal 50 sodybų. Iš čia ošiančių miškų tekėjo Akmenos upelis, kuris vis plėsdamas savo vagą, vinguriuoja iki pat Kretingos. Žemės nebuvo derlingos, tačiau žmonės ją mylėjo, dirbo, augino gyvulius, statė pastatus. Trobos buvo išbarstytos po laukus ir palei mišką. Kaimas žemės turėjo apie 500 hektarų. Ir visiems buvo gerai.

Netoli didžiulio miško buvo įsikūręs Pranas Radikas, turėjęs apie 20 hektarų žemės. Jo brolis Juozas gyveno šalia, Vaineikių kaime. Ir jo žemės buvo nemažas gabalas – 25 hektarai. Be to, prie Akmenos upelio buvo įsitaisęs ir vandens malūną. Abu broliai gyveno pasiturinčiai. Triūsė po savo valdas, kaip ir visi kaimo žmonės.

Po karo miškuose būrėsi partizanai. Turtingesni žmonės juos šelpdavo, aprūpindavo maistu, drabužiais ir avalyne. Okupacinei valdžiai tai nepatiko. Tokius laikė „nepageidaujamais elementais“ ir stengėsi kuo greičiau atsikratyti. Užkrovė dideles prievoles, kurių jie negalėjo išpildyti. Už tai teko skaudžiai nukentėti. Ūkininkams pakvipo speiguotu Sibiru.

Abu broliai Radikai buvo vedę merginas iš Kumpikų kaimo, Antano Stropaus dukteris. Uošvis irgi buvo nemenkas ūkininkas, užauginęs penkias dukteris ir vieną sūnų – Antanuką. Ona ir Magdelena ištekėjo už brolių Radikų, o Petrė, Stasė, Monika ir Antanukas padėjo tėvams ūkyje. Karo metais jos ištekėjo už brolių Kontrimų iš Kniežių kaimo. Jų šešuras – Kniežių ūkininkas Jonas Kontrimas – buvo stambus žemvaldys, užauginęs penkis sūnus ir tris dukteris.

Jauni ūkininkų sūnūs, nenorėdami tarnauti svetimoje kariuomenėje, būriais traukėsi į miškus. Apsiginklavo. Jono Kontrimo trys sūnūs iškart pasitraukė į mišką. Vyriausiasis sūnus Kazys buvo išsilavinęs. Jis suorganizavo didelį būrį partizanų ir pavadino Kardo rinktine. Darbėnų valsčiaus apylinkėse veikė apie 200 partizanų.

1952 metų rudenį Kazys Kontrimas buvo išduotas. Apsuptas sovietų kariuomenės, atsišaudydamas žuvo.

Kumpikų kaimo ūkininko A. Stropaus šeima 1948 metais ištremta į Sibirą. Priežastis aiški – „buožė“, o dukterys – partizanų žmonos. Partizanų šeima irgi atsidūrė Sibire. Jono Kontrimo sodybos pastatai buvo nugriauti iki pamatų.

Vaineikiškio Juozo Radiko, kuris turėjo malūną, į Sibirą neištrėmė. Tik sovietų valdžia konfiskavo malūną, žemę ir visą kitą turtą. Kadangi „geru noru“ viską perleido okupacinei valdžiai, pirmas įstojo į kolūkį, su partizanais jokių ryšių nepalaikė. Nors ir buvo vedęs Stroputę, tremties išvengė.

Pas Praną Radiką, gyvenusį Akmenaliuose prie didelio miško, dažnai užsukdavo miško broliai. O skundikai irgi nesnaudė. Jį su žmona 1948 metais ištrėmė į Sibirą. Išsivežė kartu ir dukrelę Onutę, kuriai tebuvo 10 metų. Sibire, Krasnojarsko krašte, susilaukė dar dviejų vaikų: dukters Magdutės ir sūnaus Pranuko. Sunku apsakyti, kiek teko jiems iškentėti.

Kai Pranas Radikas 1956 metais su šeima grįžo iš Sibiro, į gimtinę neįleido. Jo namuose, Akmenaliuose, buvo įrengta pradžios mokykla. Teko apsigyventi Kumpikų kaime, uošvio Antano Stropaus ūkyje.

Per stebuklą A. Stropaus gyvenamasis namas ir kiti pastatai liko nenugriauti. Kai A. Stropaus šeimą ištrėmė, jų name apsigyveno kiti žmonės, kurie gerbė rusų valdžią, tai pastatai ir išliko.

1965 metais Radikai atšoko ir jaunėlės dukters Magdytės vestuves. Piršliu buvo M. Radikienės brolis Antanas Stropus. P. Radikas įsidarbino kolūkyje. Žmona triūsė namuose.

Laikas vietoje nestovi. Kolūkiuose prasidėjo melioracija. Žmonės iš savo namų buvo nukeliami į gyvenvietes. P. Radikui pasisekė. Kadangi kolūkio pirmininkas buvo protingas žmogus, P. Radikui paprašius, leido jam keltis į Akmenalius, į tėvų sodybą, kur ilgą laiką veikė mokykla, bet tada ją teko uždaryti, nes nebebuvo mokinių.

Su P. Radiko šeima daug teko bendrauti, ypač kai gyveno Kumpikuose. Tada dirbau apskaitininku prie melžiamų karvių. Susirinkime žmonės nubalsavo, kad brigadininku reikia paskirti P. Radiką. Anksčiau buvo geras žemdirbys. Jis sugebėtų. Jis pats nelabai norėjo, tačiau prispirtas sutiko...

Į mūsų kaimą buvo grįžusių ir daugiau tremtinių bei politinių kalinių. Grįžęs iš tremties į Kumpikus, „atpylęs“ 10 metų tremties Steponas Puškorius. O buvo nuteistas 25 metams. Ir jis, ir P. Radikas buvo gerai pažįstami. Iš Klaipėdos buvo atvažiavęs ir P. Radiko žmonos brolis Antanas Stropus. Jis dirbo Klaipėdoje. Vairavo garvežį. Turėjo auksines rankas.

Vieną gražų rudens vakarą, aš, P. Radikas ir jo žmonos brolis susitikę prie karvių fermos plepėjome. Vakaras pasitaikė gražus. Saulutė jau prie laidos. P. Radikas ir sako mudviem su A. Stropum: „Einam pas Steponą Puškorių. Jis visai netoli gyvena, prie Akmenalių kelio. Jis buvęs tremtinys, bus ko pašnekėti“. Sutarėm. Visi trys atsidūrėme pas Steponą. Steponas iki tremties buvo jau susituokęs su Zofija Rudyte. Pas ją ir grįžo. Užaugino dvi dukteris ir sūnų.

S. Puškorius buvo artimas mano kaimynas. Geras žmogus. Dirbo su arkliais. Kai man reikėdavo arklių, niekada neatsisakydavo ir dar pats padėdavo darbuose. Jis man daug ko yra pripasakojęs apie savo išgyvenimus Sibire. Baisu prisiminus. Šiurpuliai ima. O ten kentė ir vargo daug nekaltų Lietuvos žmonių!

1963 metais būdamas vos 40 metų S. Puškorius staiga mirė. Gero žmogaus liūdėjo visas kaimas. Jis visiems buvo nuoširdus ir teisingas.

Ir dabar, kai nueinu į Grūšlaukės kapines aplankyti savo mirusių tėvelių, visada užsuku prie S. Puškoriaus kapo ir uždegu žvakutę.

Štai toks buvo mano bendravimas pokario metais su artimais giminaičiais bei kaimynais, kurie buvo ir partizanai, ir tremtiniai, ar palaikiusieji ryšius su jais. Niekas ir niekada apie tai saugumui neplepėdavo. Uždari buvo kumpiškiai, kaip ir dabar. Žemaičiai kantrūs ir ištvermingi.

Juozas BAUŽYS

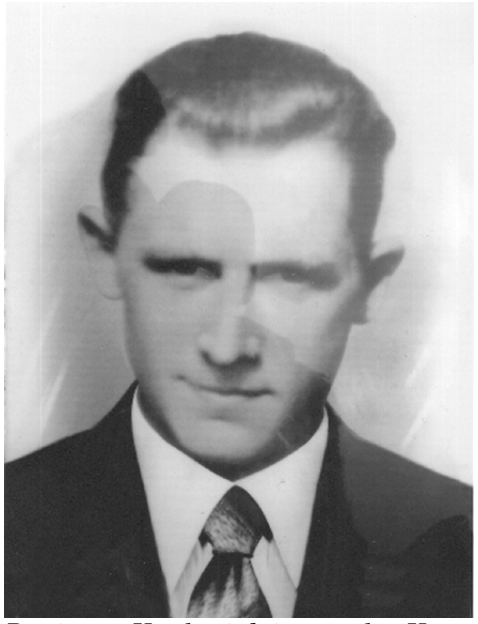

Partizanų Kardo rinktinės vadas Kazys Kontrimas

Kumpikų pradinės mokyklos mokinukai. Už nugarų – mokytojai Feliksas Semeta ir Ona Vilnonytė. Apie 1950 metus

P. Radiko dukters Magdutės vestuvės. Pirmas iš dešinės – M. Radikienės brolis Antanas Stropus – piršlys. 1965 metai

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.
Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.
Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:
1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34, 6 mėn. – 14,69 Eur.